

TALABALAR ESTETIK MADANIYATINI RIVOJLANTIRISHDA BADIY PEDAGOGIKA IMKONIYATLARIDAN FOYDALANISHNING TEXNOLOGIK JIHATLARI

Akramjonova Zulhayo Kadirjanovna

Nizomiy nomidagi O'zbekiston Milliy pedagogika universiteti

Pedagogika yo'nalishi 2-kurs magistri

e-mail: zuli02262@gmail.com

Tel: 99897 490 80 85

ANNOTATSIYA: *Ushbu maqolada talabalar estetik madaniyatini rivojlantirishda badiiy pedagogika imkoniyatlaridan foydalanishning texnologik jihatlari ilmiy-pedagogik nuqtai nazardan yoritilgan. Maqolada badiiy pedagogikaning mazmun-mohiyati, estetik tarbiyadagi o'rni hamda uni texnologik yondashuv asosida tashkil etish zarurati asoslab berilgan. Shuningdek, estetik madaniyatni shakllantirishda maqsadli, mazmuniy, metodik, muhitli va baholash komponentlarining o'zaro bog'liqligi tahlil qilingan. Badiiy adabiyot, musiqa, tasviriy san'at, teatr, dizayn, multimedia va raqamli vositalardan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari ochib berilgan. Interfaol metodlar, refleksiya, ijodiy topshiriqlar hamda estetik muhit yaratishning talaba shaxsiga ta'siri alohida ko'rsatib o'tilgan. Maqola yakunida badiiy pedagogikaning texnologik asosda qo'llanishi estetik tarbiyani samarali, boshqariladigan va natijador pedagogik tizimga aylantirishi haqidagi xulosa ilgari surilgan.*

Kalit so'zlar: *badiiy pedagogika, estetik madaniyat, pedagogik texnologiya, estetik tarbiya, interfaol metodlar, ijodiy faoliyat, estetik idrok, badiiy did, refleksiya, estetik muhit, multimedia, raqamli vositalar.*

Talabalar estetik madaniyatini rivojlantirish pedagogik jarayonning muhim tarkibiy qismi bo'lib, u shaxsning hissiy, intellektual va ijodiy salohiyatini boyitishga xizmat qiladi. Estetik madaniyatning shakllanishida badiiy pedagogika alohida o'rin tutadi. Chunki badiiy pedagogika san'at, badiiy obraz, ijodiy ifoda va estetik kechinmalar orqali ta'lim oluvchining ichki dunyosiga ta'sir ko'rsatadi. U nafaqat estetik didni rivojlantiradi, balki shaxsning nutq madaniyati, muomala madaniyati, kasbiy didi va ijodiy yondashuvini ham shakllantiradi. Bugungi ta'lim tizimida estetik tarbiyani samarali tashkil etish uchun badiiy pedagogika imkoniyatlaridan texnologik yondashuv asosida foydalanish zarur. Bunda estetik rivojlantirish jarayoni maqsad, mazmun, metod, vosita, shakl va natija nuqtai nazaridan oldindan loyihalashtiriladi. Mazkur maqolada talabalar estetik madaniyatini rivojlantirishda badiiy pedagogika imkoniyatlaridan foydalanishning texnologik jihatlari ilmiy-pedagogik nuqtai nazardan yoritiladi.

Badiiy pedagogika ta'lim jarayonida san'atning tarbiyaviy va rivojlantiruvchi imkoniyatlariga tayangan holda shaxsni kamol toptirishga qaratilgan yo'nalishdir. Uning asosiy

vazifasi talabaning badiiy-estetik idrokini, obrazli tafakkurini, hissiy sezgirligini va ijodiy faoliyatini rivojlantirishdan iborat. Texnologik yondashuv esa ana shu jarayonni tasodifiy emas, balki tizimli va natijador faoliyatga aylantiradi.

Talabalar estetik madaniyatini rivojlantirishda badiiy pedagogika imkoniyatlaridan foydalanishning birinchi muhim jihati aniq maqsadni belgilashdir. Estetik idrokni rivojlantirish, san'at asariga estetik baho bera olish, badiiy didni shakllantirish, mustaqil ijodiy ifoda ko'nikmalarini rivojlantirish kabi vazifalar texnologik jihatdan aniq belgilanishi zarur. Aks holda estetik tarbiya umumiy va mavhum tushuncha sifatida qolib ketadi.

Ikkinchi jihat mazmunni to'g'ri tanlash bilan bog'liq. Badiiy pedagogikada adabiyot, musiqa, tasviriy san'at, teatr, kino, xalq amaliy san'ati, dizayn va multimedia vositalaridan foydalanish mumkin. Ushbu vositalar estetik ta'sirning turli kanallarini ishga soladi. Masalan, badiiy matn talabaning tasavvurini va nutqini rivojlantirsa, musiqa hissiy dunyoga ta'sir etadi, tasviriy san'at esa vizual idrok va obrazli tahlilni kuchaytiradi. Shu sababli estetik rivojlantirish texnologiyasi mazmunning ko'p qirraliligiga asoslanishi lozim.

Uchinchi jihat metodlar bilan bog'liq. Estetik madaniyatni shakllantirishda faqat ma'ruza yoki tushuntirish metodlari yetarli emas. Bu jarayonda interfaol va ijodiy metodlar samaraliroq natija beradi. San'at asarini tahlil qilish, obrazli taqqoslash, estetik munozara, dramatisatsiya, portfolio, loyiha ishi, kollaj yaratish, esse yozish, sahna ko'rinishlari va refleksiv topshiriqlar talabaning estetik faolligini oshiradi. Bunday metodlar orqali talaba tayyor bilimni o'zlashtiruvchi emas, balki estetik tajribani anglovchi va ifodalovchi subyektga aylanadi.

To'rtinchi jihat o'quv muhitining estetik tashkil etilishi bilan bog'liq. Chunki estetik madaniyat faqat o'quv materiallari orqali emas, balki muhit ta'sirida ham shakllanadi. Auditoriya dizayni, taqdimotlarning ko'rgazmaliligi, nutqning ravonligi, muloqot uslubining nafisligi, ko'rgazma va ijodiy ishlar namoyishi, musiqa va ranglar uyg'unligi ham badiiy pedagogikaning muhim komponentlari hisoblanadi. Ta'lim makonining o'zi estetik ruhda tashkil etilgandagina talaba go'zallikni nafaqat o'rganadi, balki bevosita his qiladi.

Beshinchi jihat refleksiya va baholash tizimidir. Estetik madaniyatni oddiy testlar bilan baholab bo'lmaydi. Shu bois bunda esse, refleksiv yozuvlar, kuzatuv, o'z-o'zini baholash, ijodiy topshiriqlar, portfolio va taqdimotlar asosidagi kompleks baholashdan foydalanish maqsadga muvofiqdir. Bunday baholash talabaning estetik o'sishini ko'rsatadi va rivojlanish dinamikasini aniqlash imkonini beradi.

Quyidagi jadval badiiy pedagogikaning texnologik tuzilishini ifodalaydi:

Komponent	Mazmuni	Natija
Maqsadli	Estetik idrok, did, baholash, ijodiy ifodani rivojlantirish	Estetik madaniyatning izchil shakllanishi
Mazmuniy	Adabiyot, musiqa, teatr, tasviriy san'at, dizayn, multimedia	Estetik bilim va tasavvurlar kengayadi
Metodik	Tahlil, loyiha, portfolio, munozara, dramatisatsiya, esse	Talabaning faolligi va ijodkorligi ortadi
Muhitli	Auditoriya estetikasi, ko'rgazma, vizual vositalar, muloqot	Estetik sezgirlik kuchayadi

	madaniyati	
Baholash	Refleksiya, kuzatuv, ijodiy ish tahlili, o'zini baholash	Rivojlanish darajasi aniqlanadi

Zamonaviy ta'limda raqamli vositalar ham badiiy pedagogika imkoniyatlarini kengaytiradi. Virtual muzeylar, multimedia taqdimotlari, onlayn galereyalar, elektron portfolio, video va audio resurslar talabalarning estetik tajribasini boyitadi. Ammo ulardan foydalanish pedagogik maqsadga yo'naltirilgan bo'lishi kerak. Faqat texnik yangilik estetik madaniyatni rivojlantirmaydi. Muhimi, bu vositalar talabaning idrokini, tahliliy tafakkurini va ijodiy ifodasini faollashtirishi kerak. Shuningdek, badiiy pedagogika imkoniyatlaridan foydalanishda pedagogning shaxsiy estetik madaniyati ham muhim omil hisoblanadi. O'qituvchi san'atni his qila olishi, estetik didga ega bo'lishi, badiiy muloqot olib bora bilishi va talabalarni ijodiy jarayonga jalb eta olishi zarur. Chunki estetik tarbiya ko'p jihatdan pedagogning shaxsiy namunasi orqali ham amalga oshadi.

Demak, talabalar estetik madaniyatini rivojlantirishda badiiy pedagogika imkoniyatlaridan foydalanishning texnologik jihatlari pedagogik jarayonni aniq maqsad va natijaga yo'naltirish, estetik mazmunni puxta tanlash, interfaol metodlardan samarali foydalanish, o'quv muhitini estetik tashkil etish, refleksiya va baholash mexanizmlarini joriy etish bilan tavsiflanadi. Bunday yondashuv estetik tarbiyani tasodifiy faoliyat emas, balki boshqariladigan pedagogik tizimga aylantiradi. Natijada talabalarda go'zallikni his etish, badiiy tafakkur yuritish, estetik baho berish va ijodiy ifoda etish qobiliyatlari izchil rivojlanadi. Shu bois badiiy pedagogikaning texnologik imkoniyatlaridan foydalanish zamonaviy oliy ta'limda estetik madaniyatni shakllantirishning muhim yo'nalishlaridan biri sifatida qaralishi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Hasanboeva O. Pedagogika tarixi va nazariyasi. Toshkent: Fan, 2020.
2. Ishmuhamedov R. Innovatsion pedagogik texnologiyalar. Toshkent: Fan va texnologiya, 2021.
3. Tolipov O., Usmonboeva M. Pedagogik texnologiyalar: nazariya va amaliyot. Toshkent: Fan, 2017.
4. Yuldashev J., Usmonov S. Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni amaliyotga joriy etish. Toshkent: O'qituvchi, 2019.
5. Quronov M. Yoshlar tarbiyasida estetik madaniyatning o'rni. Toshkent: Ma'naviyat, 2018.
6. Dewey J. Art as Experience. New York: Perigee Books, 2005.
7. Eisner E. W. The Arts and the Creation of Mind. New Haven: Yale University Press, 2002.
8. Greene M. Releasing the Imagination. San Francisco: Jossey-Bass, 1995.
9. Read H. Education through Art. London: Routledge, 1958.
10. Gardner H. Multiple Intelligences: New Horizons. New York: Basic Books, 2006.

11. Bamford A. The Wow Factor: Global Research Compendium on the Impact of the Arts in Education. Münster: Waxmann, 2006.
12. Winner E., Goldstein T., Vincent-Lancrin S. Art for Art's Sake? The Impact of Arts Education. Paris: OECD Publishing, 2013.